

Kemeraltı Nda Atar Yüreği İzmir İn

– AytenDirier · 14 Kasım 2009

KEMERALTI

Vilâyet, kurumlar, Anıt Adam, Saat Kulesi
Millî Kütüphane, Opera, Müze süsler girişi
Mezarlıkbaşına kadar sokulur körfezin nefesi.

Kemaraltı'nda atar yüreği İzmir'in
Ölçülür nabzı Türk ekonomisinin.

Konak-İkiçeşmelik arasında canlı bir yer
Nereye baksan tarihî doku sana gülümser
Geçmişî hatırlayınca ruhun hicranla titrer.

Geçmişle gelecek bir arada yaşar
İğneden teknolojiye ne ararsan var.

Hisar, Kestanepazarı, Başdurak, Şadırvan camileri,
Salepçioğlu, Arap, Kızlarağası Hanı, Meserreti,
Şekerciler, Beyler, Havra Sokak katmerler sevgiyi.

Ortada Anafartalar Caddesi bir insan nehri
Ara sokaklar nehrin gürül gürül dereleri.

Toptancı, butikçi, derici, kumaşçı, ayakkabıcı, kitapçılar,
Kasap, lokantacı, balıkçı, baharatçı, sırçacı, kuyumcular,
Bir karmaşa içinde görünse de her zaman uyumlular.

İzmir'in yüreği Kemeraltı'nda atar
Türk ekonomisinin canına can katar.

Ayten DİRİER

Karmaşık, rengarenk, her şeyin yan yana, dışarıda, iç içe olduğu; farklı diller ve ırkların bir nehir gibi hafif uğultulu ama uyum içinde aktığı, bir alışveriş merkezi düşünün... Kontrolsüz, kaotik gibi görünse de, İzmir'e özgü bir dinginliğe sahip... Şimdiye dek alışveriş heyecanını bozacak bir vukuatla karşılaşmadım.

Önemli günlerde geniş alanlı yerlerde davul-zurna eşliğinde oynayan esnafın coşkusu, sınırı aşan çığırtaınların bağırtışı dışında her şey çağıl çağıl doğal akışında...

Kemeraltı, konut alanlarıyla ticari yaşamın içiçe girdiği eski kent anlayışıyla, bugün oldukça eleştirilen, geleneksel yapısını yıllar yılı yaşatmış ve halen yaşatan bir bölgedir İzmir'de.... Antik dönem İzmir'ile, modern dönem İzmir'i arasında bir köprü olan ve günümüz İzmir'inin çekirdeğini oluşturtmasındaki tartışılmaz önemine karşın, bugüne kadar çıkmış olan çeşitli yayınlarda hak ettiği yeri bulamayan Kemeraltı'nı, daha yakından tanımak için, aşığıda adları yazılı kitaplardan yararlanılabilir.(1)

*Tarihçe

Kemeraltı Çarşısı, 1650–1670 yılları arasında kurulmuş. 1638 tarihli gravürlerde rastlandığı şekilde İzmir'in o dönemdeki yerleşim alanının ortasında, Hisar Cami'ne de adını veren Hisar'ın sağ tarafında bir iç liman bulunurdu. En açık şekilde Piri Reis'in Kitab-ı Bahriye'sindeki anlatımlarda rastladığımız bu liman, Roma İmparatorluğu dönemine, yani milat tarihine dek götürülebilir.

Adını, ana caddeyi boydan boya aralıklarla süsleyen 'arasta' adı verilen kemerlerden alan Kemeraltı ise, liman girişini savunmak üzere inşa edilmiş bir kalenin varlığı ile ortaya çıkar. Limanın ağzında konumlanan ve XII.yy'da Bizanslılar tarafından kurulan İzmir Liman Kalesi hem iç liman güvenliğini sağlamak, hem de şehir savunmasında kilit oluşturtması açısından önem taşır. Farklı adlarla anılan kale, yabancı kaynaklarda 'Neon Kastron' veya 'Ceneviz Şatosu' olarak adlandırılırken, Hristiyan topluluklar tarafından ele geçirildikten sonra ise 'Castrum Smyrnarum' olarak anılır. Kale, Kudüs'ten kovulan St. Jean şövalyelerine devredilince St. Petros(Piyer) kalesi ile tanınmaya başlar ve sonraki dönemlerde Le Chatesu veya Hafen Kastell isimleriyle farklı kaynaklarda yerini alır.

XVI.yy Osmanlı kaynaklarında ise ilk olarak 'Kal'a-İzmir-i Cedid' (Yeni İzmir Kalesi) olarak karşımıza çıkan kale, sonraları 'Ok Kalesi', 'Liman Kalesi', 'Hisar' ve 'Sođan Kalesi' gibi adlar alır. Hem kale, ama daha da önemsenmesi gereken şekilde iç liman, Kemeraltı'nın karakteristik özelliklerini de belirler. Örneđin Kemeraltı Çarşısı'nın yay biçiminde oluşu, Roma dönemindeki bu iç liman rıhtımına göre şekillenen bir yerleşimin izleri olarak görülür.

Tarihi boyunca pek çok kez doldurulmuş olan sahil şeridinde hep yeniden yerleşen bu yay biçimindeki çarşının yapı adaları da, sokakları da onu takip eder. Ana caddeyi ışınsal olarak kesen sokaklar ise, çeşitli güzergahlarla Gazi Osman Paşa Bulvarı'na ulaşır. Kemeraltı'nın yürüyüş aksı üzerinde bulunan beş cami ise, özellikle konulmuşçasına, ışınsal akslar ile paralel sokakların kesişim noktalarında konumlanır: Şadırvanaltı Cami, Kestanepazarı Cami, Başdurak Cami ve Kemeraltı Cami... .

Öte yandan yeni yerleşim alanları, dönemin en parlak ticaret noktalarından olan İzmir Limanı çevresinin de gelişmesini yönlendirir. Kale tarafından korunan limanın sağ kıyısında Frenk tüccarlarının dükkanları,

limanın iç kısmında ise kervansaraylar bulunur. Şehrin batı ucunu, yani bir anlamda sonunu tanımladığı İpek Yolu'nu takip eden deve kervanlarıyla İzmir'e getirilen mallar, bu hanlara indirilir, Ceneviz tüccarları aracılığı ile de limandan gemilere yüklenerek ihraç edilirdi.

XVII.yy itibariyle büyüyerek Osmanlı'nın en büyük ticaret merkezlerinden biri haline gelen İzmir'in çarşısı ve iktisadi merkezi de, bu cadde çevresinde oluşur. Limana gelen gemilerin hem iç pazara hem de dış pazara verilmek üzere sunduğu malların açılmasına yol açtığı çok sayıda ticarethanenin başında ise 1744 yılında yapılan Kızlarağası Kervansarayı bulunur.

İlk yapıldığı yıllarda Kemeraltı Çarşısı üzeri tonoz ve kiremit örtülü, sokakları kapsayan bir kapalı çarşı görünümündeydi. Çarşı XX. yüzyılın sonlarına kadar bu özelliğini korur. Bugün üzeri açık olan ara sokakların bir bölümünün ise üzerinin beşik tonozla örtülü olduğu görülür.

Kemeraltı Çarşısı'nın limandan başlayarak gelişen bir toplumsallık merkezi haline gelmesi ise, XVII.yy Osmanlı'sına rastlamıyor. Daha çok XIX. yy'da İzmir'in ticaret hayatının can noktası olan bu çarşı eski hanlar ve bedestenleri kapsıyordu. Buradaki dükkânlar daha çok yerli halk ve dar gelirli ailelerin ihtiyaçlarını sağlıyordu. Çarşı demirciler, kömürcüler, çiviciler, baharatçılar ve saman pazarı gibi ticarethaneleri ile bugün bildiğimiz canlı kamusalığa meydan vermeye başladı.(2)

Cumhuriyeti Dönemi'nde de, Atatürk'ün İzmir'i uluslararası ticaretin gerçekleştiği merkezlerden biri haline getirme çabaları, dolaylı açıdan Kemeraltı Çarşısı ve ticaretini de etkilemiştir. Yıllar boyu ihracatta 1. olarak başarıyla gerçekleştirip, Türkiye'nin 3. büyük şehri olan İzmir; son yıllarda siyasal tercihleri nedeniyle cezalandırılmış, bu nedenle Anadolu Kaplı denilen diğer illerin gerisine düşmüştür.

Günümüzde Dünyayı sarsan krizden Kemeraltı Çarşısı da payını aldı. Yaşanan ekonomik sıkıntılardan kaynaklı olarak, alışverişin en yoğun olması gereken yaz aylarında her üç çalışandan biri işsiz kaldı. Çalışanlarına maaş ödeyemez duruma gelen esnaf, personelinin işten çıkarıp, eşini, dostunu yardıma çağırmak zorunda kaldı. Çarşıdaki toplam dokuz bin işyerinde istihdam edilen yaklaşık 35 bin kişiden 10 bininin işsiz kalması, küresel ekonomik krizin boyutlarını gözler önüne serdi. Kemeraltı'nın bugünkü durumuyla, alışveriş merkezleri ile rekabet şansı yoktur. Her türlü iklim koşullarına açık olması nedeni ile alışveriş gücünü yaratan, otoparkı olmayan, markaların terkettiği bir yer halindedir.

Bu nedenle Kemeraltı'ndaki havraların, şadırvanların ve tarihi hanların varlığı göz önüne alındığında bölgeyi daha turistik bir yer haline getirmek, çarşısı eski canlılığına kavuşturabilir. Çıgan sokağı, Levantenleri çağrıştıracak Rum tavernaları, İtalyan sokağı, terk edilen imalathanelere el sanatlarıyla uğraşan esnafın yerleştirilmesi, esnafa yönelik mini bir kültür merkezinin kurulması, dokunun korunarak restorasyon çalışmalarının hızlandırılması kısa sürede Kemeraltı'nı yeniden cazibe merkezi haline getirebilir.

Konak girişinde otobüs son duraklarının kaldırılarak, Bahri Baba Parkı, Hastane kompleksi ve Kültür

Müdürlüğü alanında kurulacak mega "Ege Medeniyetleri Müzesi"ne ek olarak, Agora'nın önündeki 9 katlı otoparkın da, Yunanistan'daki Akropol Müzesi gibi yapılması, bölgeye heyecan getirebilir.(3)

İzmir Büyükşehir Belediyesi, Kemeraltı Çarşısında restorasyon çalışmalarını sürdürürken aynı aks üzerinde bulunan Kadifekale, Roma Yolu, Antik Tiyatro ve Agora'yı da kapsayan 270 hektarlık alandaki tarihi yapıyı gün yüzüne çıkarmak ve bu tarihi bölgeyi birbirine bağlayacak kamulaştırma çalışmalarını yürütüyor. Bu kapsamdaki Hisar Camii, Havra ve Hanlar'ın restorasyonu ise Konak Belediyesi tarafından işbirliği çerçevesinde devam ediyor.(4)B.B. Başkanı Aziz Kocaoğlu, ikinci etap çalışmayla, tarihi çarşının 250 metrelik bir bölümünü daha yenileyeceklerini belirterek "Kemeraltı, geçmişteki gibi buram buram tarih kokacak, görenleri imrendirecek" dedi.(5)

Restorasyondan ilk yararlanan eser, Kızlarağası Kervansaray'ı oldu.1993 yılında restore edilerek çarşı haline getirilen kervansarayın giriş katındaki dükkânlar, Kemeraltı'nda bulunan diğer dükkânlara göre daha özel ürünler satıyor. Eski objeler, otantik giysiler, taşlar ve hediyelik eşyalar gibi... Kervansaray'ın üst katında ise bir kahvehane ve küçük odalar var. Bu odalara dövme yapan, ney dersleri veren, eski kitap ve resim satanlar yerleşti. Kervansaray'a daha çok gençler, turistler ve tarihe meraklı olanlar ilgi gösteriyor. Darısı diğer binaların başına, hem de en kısa zamanda... İzmir'deki çalışmaların nasıl yürüdüğünü bilenlerin, bu dileğe içten içe "amin" diyeceklerinden eminim.

*Kemeraltı hakkında kısa kısa:

- Dünyanın en eski çarşısı.
- Dünyanın kesintisiz ticaret yapan en eski liman kenti çarşısı.
- Dünyanın en büyük alışveriş merkezi
- 270 hektarlık büyük bir alan
- Dünyanın en büyük agorası Kemeraltı'nda.
- Tarihi İpek Yolu'nun son noktası.
- Batı Avrupa pazarının başlangıcı.
- Cami,sinagog ve kiliselerilye üç dini bağrında barındıran bir hoşgörü merkezi.
- Nüfusu,1900'lü yıllarda Paris ve Londra nüfusundan fazla.
- İzmir denilince akla gelen ikinci kelimenin Kemeraltı olduğunu
- İçinde 300'ü aşkın meslek kolunu barındıran, milyonlarca çeşit ürün ve hizmet sunan çarşı.
- Günlük 150.000 ile 750.000 ziyaretçisi var.
- 75.000 çalışana sahip

*Ulaşım

Kemeraltı'na İzmir'in her yerinden ulaşılabilir. Çünkü Kemeraltı İzmir'in tam kalbindedir, İzmir'in merkezi Konak'tan başlayan bir ucu sizi alır götürür, istediğiniz her yerden çıkarak yine Konak, Çankaya ya da

Mezarlıkbaşı'na ulaşabilirsiniz.

Bu noktaların herhangi birine adım attığınızda, Kemeraltı'nın yüzlerce yıllık geçmişinin harmanlandığı kahve ve baharat kokuları sizi içine çekecek, renk armonisi içindeki dükkan ve mağazalar buyur edecektir.

*Dip notlar:

1- <http://www.facebook.com/group.php?gid=6338275858>

- Necmi Ülker: XVII. ve XVIII. Yüzyıllarda İzmir Şehri Tarihi, Akademi Kitabevi,İzmir 1994.

-Bülent Şenocak: Levant'ın Yıldızı İzmir, 3.baskı, Şenocak Kültür yayın,İzmir-2008

-Hakan Kazım Taşkiran: Kemeraltı'nın İzmir'i, Tepekule Kitaplığı Yayınları 382 sayfa

-M. Şakir Örs : İzmir, Sesler, Yüzler Ve Sokaklar, İzmir- 2001, 152 + VIII sy.

-İTO : Kemeraltı, İzmir-2009

2-<http://www.mimarizm.com/KentinTozu/Makale.aspx?id=750&sid=749>

3-Mehmet Gülaylar-Kemeraltı Derneği Başkanı http://www.egeekonomisi.com/haber_detay.php?hid=20499

4-<http://www.ebelediye.info/?pid=20752>

5-<http://www.arkitera.com/h23892-spot-isiginda-restorasyon-mucizesi.html>